

*Слободан Ђукић**

Војна академија, Универзитет одбране, Београд

ВОЈСКА ЈУГОСЛАВИЈЕ У СУПРОТСТАВЉАЊУ НАТО АГРЕСИЈИ 1999. ГОДИНЕ**

Сажетак

У раду се анализира одбрана Војске Југославије од дејства НАТО авијације 1999. године и утицај бомбардовања на ток и исход боја на Кошарама. Циљ је да се прикаже храброст и пожртвовање припадника РВ и ПВО и јединица Приштинског корпуса Војске Југославије током бомбардовања СР Југославије. У тексту су анализирани ратни дневници, монографије и сведочења учесника НАТО агресије на СР Југославију 1999. године. Авијација НАТО дејствовала је по артиљеријско ракетним јединицама ПВО на територији СР Југославије и копненим снагама Војске Југославије на Косову и Метохији, али није успела да оствари потпуну победу. Војска Југославије је током 78 дана бомбардовања СР Југославије претрпела велике људске и материјалне губитке, али је до краја рата задржала пуну контролу над територијом Косова и Метохије. Резултат пожртвоване борбе Војске Југославије јесте Војнотехнички споразум из Куманова

* Имејл адреса: slobodan.djukic@va.mod.gov.rs; ORCID: 0000-0002-8501-7180.

** Краћа верзија овог рада изложена је у виду усменог саопштења под називом „НАТО бомбардовање СР Југославије 1999. године“ на научном скупу националног значаја „Кошаре – 25 година после“, одржаном 03. децембра 2024. године у Београду, у организацији Центра за проучавање безбедности и Центра за Косово и Метохију при Институту за политичке студије.

и резолуција Савета безбедности Организације уједињених нација 1244.

Кључне речи: Војска Југославије, НАТО агресија, Косово и Метохија, Кошаре

УВОД

Излазак Словеније и Хрватске из Југославије охрабрио је Албанце на Косову и Метохији да отпочну борбу за отцепљење ове покрајине од Републике Србије. У намери да изазову политичку кризу и привуку пажњу међународне јавности, организовали су бојкот републичких и покрајинских институција. Пошто на овај начин нису успели да остваре своје политичке циљеве, у јесен 1997. године, почињу припреме за оружану борбу. Илегално допремају наоружање и војну опрему и оснивају тзв. Ослободилачку војску Косова (ОВК), терористичку војну организацију. Применом различитих метода присиле, укључујући и убиства оних Албанаца, који су били лојални Републици Србији, терористи шире своју мрежу на Косову и Метохији (Domazetović 2008, 11). Сукоби са полицијом, у почетку спорадични, почели су да бивају све озбиљнији. Јединице МУП-а Републике Србије извеле су 5. и 6. марта 1998. године противтерористичку операцију у селу Доње Преказе, у којој је убијен вођа тзв. Ослободилачке војске Косова, Адем Јашари и 40 других лица која су се нашла у окружењу полицијских снага. На Косову и Метохији су у марту и априлу 1998. године избиле масовне демонстрације Албанаца, које су претиле да прерасту у отворену побуну. На граници са Албанијом, долази до сукоба између југословенских граничара и терориста који су илегално прелазили границу. Услед наглог погоршања ситуације јединице Приштинског корпуса почеле су да врше појачану контролу територије Косова и Метохије, покретима снага и извођењем борбене обуке у простору. Организовано је постављање додатне заштите на моторна и борбена возила. Услед све чешћих и озбиљнијих инцидената на граници, влада СР Југославије донела је одлуку да се гранични појас са 100 метара повећа на пет километара и тако пређе на дубинско обезбеђење државне границе према Републици Албанији (Konjikovac 2022, 40).

У лето 1998. године тзв. Ослободилачка војска Косова контролисала је око 50% територије Косова и Метохије, уз блокаду најважнијих путних праваца, на којима су терористи заустављали возила и легитимисали путнике. Снаге Приштинског корпуса и јединице МУП-а Републике Србије организовале су средином 1998. године више противтерористичких операција и нанеле тежак пораз терористима ОВК и успоставиле пуну контролу на територији Косова и Метохије. У току извођења ових противтерористичких операција живот су изгубила 22 припадника Војске Југославије и 57 припадника МУП-а Републике Србије (Marković 2018, 15).

Председник СР Југославије Слободан Милошевић је, 13. октобра, потписао споразум са америчким изаслаником Ричардом Холбруком о мирном решавању кризе на Косову и Метохији. Споразумом је било предвиђено да се снаге Војске Југославије повуку у касарне, а јединице које не припадају Приштинском корпусу напусте простор јужне српске покрајине. У простору је требало да остану само три борбене групе, једна на аеродрому Слатина, друга на раскрсници која спаја Дреницу са Малишевом, и трећа на комуникацији Приштина – Призрен, на превоју Дуља. Спровођење споразума надгледали су посматрачи мисије ОЕБС-а којима је омогућено да уђу у касарне и лично се увере где се налазе и како се чувају борбена техника и наоружање (Marković 2018, 16).

Не дуго након повлачења војске у касарне дошло је до погоршања ситуације на Косову и Метохији. Терористи, који су под притиском југословенске војске побегли у брда и шуме, или преко границе у Албанију, почели су да се враћају на своје почетне позиције. Већ, 30. септембра, извршен је напад на југословенске карауле дуж целе државне границе са Републиком Албанијом. Том приликом погинуло је 5 војника из састава Извиђачке чете Нишког корпуса у рејону карауле Кошаре и 1 подофицир у рејону карауле Морина. У децембру 1998. године пут Приштина – Подујево поново је постао ризичан, а дуж пута Приштина – Призрен преко Дуља терористи су ископали ровове и поставили балване. У складу са погоршањем ситуацијом на терену, југословенска војска је предузела мере да се припреми за све извеснији нови обрачун са терористима. Наређено је да се у бригадама формирају борбене групе и да јединице поново изађу у простор, тако да је у касарнама остало само неопходно обезбеђење. Почела је попуна јединица ратним саставом, нарочито критичним специјалностима. Приступило се

расељавању трупних материјалних резерви, горива и муниције, иако се није поуздано знало да ће доћи до НАТО бомбардовања. Ти поступци и правовремено предузете мере учинили су да јединице Приштинског корпуса потпуно спремно дочекају почетак НАТО агресије. Крајем децембра 1998. године извршене су кадровске промене и постављени најодговорнији људи на кључне положаје у војсци. На дужност команданта 3. армије постављен је генерал Небојша Павковић, а команду над Приштинским корпусом је преузео генерал Владимир Лазаревић.

У противтерористичкој операцији снага МУП-а у селу Рачак 15. јануара 1999. године ликвидирано је 40 албанских терориста, што је у међународној заједници окарактерисано као прекомерна употреба силе (Janićević 2021, 309). Уз посредовање САД, Русије и Европске уније, 6. фебруара, у Рамбујеу крај Париза, отпочели су преговори за решавање кризе између представника СР Југославије и Албанаца са Косова и Метохије. Пошто су средином фебруара 1999. године преговори у Рамбујеу запали у кризу Војска Југославије је отпочела интензивне припреме за предстојећу агресију НАТО снага. После неуспеха преговора у Рамбујеу посматрачи мисије ОЕБС-а напустили су територију Косова и Метохије, па је постало јасно да ће ускоро уследити ваздушни напади НАТО авијације на СР Југославију (Pavković 2018, 223).

ОБОСТРАНИ ПЛАНОВИ, ПРИПРЕМЕ И СНАГЕ

Рачунајући на своју бројчану и техничку предност руководство НАТО планирало је да једним ваздухопловним и ракетним ударом нанесе велике губитке Војсци Југославије и присили политичко руководство СР Југославије на прихватање споразума из Рамбујеа. За реализацију овог плана у Јадранском мору су груписана три носача авиона и четрнаест ратних бродова и подморница наоружаних крстарећим ракетама. НАТО авијација, распоређена на аеродромима у Италији, располагала је са 344 авиона различите намене, од бомбардера, ловаца и јуришних авиона, до авиона за ваздушно осматрање, електронско ометање и командовање из ваздуха. Ваздушне снаге НАТО требало је да изведу напад из ваздушног простора суседних земаља. Улазак ударних група у ваздушни простор СР Југославије најчешће је долазио са северног и западног

правца, а долет крстарећих ракета је био са западног и југозападног правца (Dimitrijević i Draganić 2010, 111).

НАТО агресији на СР Југославију супротставила се Војска Југославије, организована у три вида: Копнену војску (КоВ), Ратну ваздухопловство и противваздушну одбрану (РВ и ПВО) и Ратну морнарицу (РМ). Копнена војска је у свом саставу имала три армије и Корпус специјалних снага, укупно 70 пешадијских, моторизованих, механизованих и оклопних бригада. Највећи део наоружања и војне опреме југословенска војска је наследила од ЈНА, а била је ограничена договором о контроли наоружања, који је постигнут након потписивања Дејтонског споразума 1995. године. У свом саставу имала је око 100.000 војника, од чега 40 одсто регрута на одслужењу војног рока. Осим тога, могла је рачунати на око 400.000 резервиста за попуну ратних јединица. Корпус ПВО, који је био први на удару, састојао се од јединица ваздушног осматрања и јављања, ракетних јединица за противваздушно дејство и јединица ловачке авијације.

Ваздушно осматрање јављање и навођење (ВОЈИН) било је у надлежности 126. бригаде ВОЈИН и 224. центра за електронско извиђање и ометање, који су у свом саставу имали 17 радарских станица. Свака јединица ВОЈИН имала је основни радарски положај, један до два резервна радарска положаја и један до два наредна радарска положаја (Воšković 2014, 445). Ловачку компоненту противваздушне одбране корпуса ПВО чинили су 204. ловачки авијацијски пук, на аеродрому Батајница који је у свом саставу имао ескадрилу авиона МиГ-29 и ескадрилу авиона МиГ-21, и 83. ловачки авијацијски пук на аеродрому Слатина код Приштине, наоружан са две ескадриле авиона МиГ-21. Уочи почетка НАТО агресије командант РВ и ПВО генерал Спасоје Смиљанић забранио је полетање застарелих ловаца МиГ-21, како би се избегли непотребни губици у људству и техници. Тако се ловачка компонента противваздушне одбране свела на 14 авиона МиГ-29 и 2 авиона МиГ-29УБ двоседа. Југословенски ловачки авиони МиГ-29 били су инфериорни у односу на ловачке авионе НАТО не само по броју већ и по квалитету опреме. Имали су нишански радар домета 20 километара, док су ловачки авиони Северноатлантске алијансе могли да лансирају ракете са одстојања 80 до 100 километара. Уочи почетка НАТО агресије, да би се избегли велики губици, извршена је дисперзија авиона МиГ-29 према следећем: аеродром Батајница 9, аеродром Ниш 2, аеродром Поникве 2 и аеродром Подгорица 1. Два авиона МиГ-29УБ двоседа,

намењена за обуку и тренажу пилота, била су на аеродрому Батајница (Dimitrijević i Draganić 2010, 60–61).

Ракетне јединице ПВО су у свом саставу имале једну ракетну бригаду ПВО и један ракетни пук ПВО, који су били наоружани системом НЕВА, и пет самоходних ракетних пукова ПВО наоружаних системом КубМ. Београд је бранила 250. ракетна бригада ПВО са осам ракетних дивизиона НЕВА (1–8), а Краљево 450. ракетни пук са четири ракетна дивизиона НЕВА (1–4). Самоходни ракетни пукови ПВО наоружани системом КубМ имали су у свом саставу по четири батерије и били су распоређени око већих градова: 240. срп Нови Сад, 310. срп Крагујевац, 230. срп Ниш, 311. срп Приштина и 60. срп Подгорица. Ракетни дивизиони НЕВА и батерије КубМ имали су коси домет до 20 километара. Узимајући у прорачун број ракетних система и њихов ограничен домет, долази се до закључка да је Војска Југославије бранила само 17% територије СР Југославије, док је остали простор био небрањен (Janković 214, 437). Ракетни системи ПВО су поред малог домета имали и друга техничка ограничења. Дивизиони НЕВА и батерије КубМ могли су да прате и гађају само по један циљ (укупно 32 циља). После сваког лансирања ракете или зрачења нишанског радара, да не би били погођени противрадарском ракетом, морали су да напусте свој положај. Самоходне батерије КубМ могле су да напусте ракетни положај за неколико минута, а дивизионима НЕВА требало је два сата за извођење ове борбене радње. Да би се избегли велики губици ракетне јединице ПВО су заузеле растресит борбени распоред и дејствовале са смањеним ангажовањем људства и средстава, систем НЕВА по дивизионима (1–12), а систем КубМ по батеријама (1–20).

ТОК И ИСХОД БОМБАРДОВАЊА СР ЈУГОСЛАВИЈЕ 1999. ГОДИНЕ

Неколико минута пре 20 часова, 24. марта 1999. године почео је напад из ваздуха НАТО снага на СР Југославију. За напад су коришћене две групе од по 50 авиона које су долазиле из правца Мађарске и Македоније и крстареће ракете, испаљене са четири ратна брода и три подморнице. На удару НАТО авијације, међу првима, биле су јединице 126. бригаде ВОЈИН и 224. центар за електронско извиђање и ометање. Прве крстареће ракете погодиле су радарске положаје 126. бригаде ВОЈИН на Црном Рту (Бар), на

Копаонику и код Качарева (Панчево). Пошто су радарске станице, после неколико недеља, претрпеле велика оштећења, организоване су визуелне осматрачке станице уз сарадњу са Републичким хидро-метеоролошким заводом Србије и радио-аматерима (Bošković 2014, 454). Најтеже губитке, 126. бригада ВОЈИН, имала је 6. априла када је противрадарска ракета погодила њен положај на Маљену. Том приликом су погинули потпоручници Синиша Радић и Жељко Савичић. Командовање јединицама 126. бригаде ВОЈИН било је централизовано, са командног места које се налазило у подземном објекту брда Стражевица и вршено је непрекидно и током целог рата. Губици јединица ВОЈИН у току НАТО агресије били су велики. Од 17 радарских станица, 10 је уништено, а још 4 су оштећене.

Прве ноћи бомбардовано је пет аеродрома југословенске РВ и ПВО: Батајница, Лађевци, Поникве, Приштина и Подгорица. Исте ноћи оборена су три авиона МиГ-29, а још један је слетео уз оштећења. Снаге 204. авијацијског ловачког пука нису биле у могућности да се супротставе бројнијој и боље опремљеној ловачкој авијацији НАТО снага. Ипак је, 26. марта, пар ловачких авиона МиГ-29 полетео у сусрет противничкој ловачкој авијацији у граничном подручју према Босни и Херцеговини. У неравноправној борби оба југословенска авиона су оборена. Пилот мајор Зоран Радосављевић је погинуо, а пилот мајор Слободан Перић успео је да се катапултира и тако спасе. Истога дана уништен је још један авион МиГ-29 приликом слетања, у току прелета из Подгорице на аеродром Поникве. Приликом борбеног лета изнад Ваљева, 4. маја, оборен је југословенски ловац МиГ-29. Том приликом погинуо је пилот пуковник Миленко Павловић, командант 204. авијацијског ловачког пука. После погибије пуковника Павловића југословенска ловачка авијација више није летела. Поред изгубљених авиона у ваздуху, два авиона МиГ-29 и један авион МиГ-29УБ двосед уништена су на земљи у армиранобетонским склоништима, за која се мислило да пружају потребну заштиту од удара из ваздуха. У току НАТО агресије оборено је 7 авиона МиГ-29, док су на земљи уништена или оштећена још 3 МиГ-29. Поред тога на земљи је уништено 36 авиона МиГ-21, 43 ловца-бомбардера Орао и Галеб Г-4, 26 школских авиона Галеб Г-2, Г-4 и Утва 75, 7 транспортних авиона и 13 хеликоптера (Dimitrijević i Draganić 2010, 371).

Прве ноћи је бомбардовано шест мирнодопских положаја ракетних јединица ПВО: Младеновац, Јаково, Панчево, Смедерево,

Батајница и Лађевци. Средства и техника нису у потпуности били расељени, па је авијација НАТО у Јакову, Сремчици и Панчеву уништила 120 ракета В-601п за ракетни систем НЕВА (Dimitrijević i Draganić 2010, 143–146). На напад авијације НАТО снага први је одговорио 7. ракетни дивизион 250. рбр ПВО са положаја код Младеновца, што је охрабрило и остале јединице да се укључе у борбу. У почетном периоду напада НАТО бомбардери су дејствовали по мирнодопским ракетним положајима јединица ПВО и складиштима, и том приликом прелетали јединице које су биле у борбеном раду. Користећи такву ситуацију 3. ракетни дивизион 250. ракетне бригаде ПВО под командом потпуковника Золтана Даније оборио је, 27. марта, бомбардер Ф-117 (Dimitrijević i Draganić 2007, 101). Наредних дана НАТО је појачао напоре да неутралише југословенску ПВО. У ту сврху ангажоване су посебне ударне групе познате као *SEAD* групе. Оне су имале задатак да открију, ометају и уништавају радаре и ракетне системе ПВО. Сваки откривени радарски или ракетни систем одмах су гађали противрадарским ракетама. На овај начин су откривени и гађани положаји 250. ракетне бригаде ПВО у Смедереву, Обреновцу, Петровчићу и Угриновцима. У циљу заштите људи и технике јединице ПВО су примењивале чест маневар и рад са једног положаја не дужи од 2 до 3 сата. Искуство је показало да је и мала промена положаја, од 1 до 2 километра, била довољна да се избегну губици. Уочено је да је непријатељ често дејствовао по претходном радарском положају, са ког је извршен борбени рад. Противрадарске ракете НАТО често су погађале лажне радарске и ракетне положаје, које су југословенски инжињери и војници вешто израђивали и постављали.

НАТО авијација је временом повећала број авио полетања и појачала интензитет бомбардовања. До јуна 1999. године, НАТО је у операцији бомбардовања СР Југославије, повећао број авиона на 1031 (Dimitrijević i Draganić 2010, 111). Поред војних гађани су и цивилни циљеви на целој територији СР Југославије. У Новом Саду су срушена оба моста на Дунаву, а погођени су мостови на Великој Морави код Варварина и на Јужној Морави у Грделичкој клисури. У Београду су НАТО бомбардери гађали кинеску амбасаду и топлану на Новом Београду, као и ТВ торањ на Авали, један од симбола града. У ноћи 22. на 23. априла погођена је зграда Радио телевизије Србије. Том приликом је погинуло 16 радника РТС-а, а 16 је повређено (Ristić 1999). На мети НАТО авијације биле су

и стамбене четврти у Нишу, Приштини, Сурдулици, Алексинцу, Ћуприји и Батајници. Бомбардована су индустријска постројења у Крагујевцу, Ваљеву, Панчеву, Новом Саду, Бору и Лучанима. Трафо станице и далеководна мрежа гађани су графитним бомбама, услед чега је велики број грађана неко време остао без електричне енергије. Припадници југословенске ПВО су, уз велико пожртвовање, водили борбу против НАТО авијације све до краја рата. Припадници 3. ракетног дивизиона 250. ракетне бригаде ПВО оборили су 2. маја изнад Цера, амерички ловачки авион Ф-16. НАТО авијација је 22. маја открила положај 5. ракетног дивизиона 250. рбр ПВО на положају у рејону села Гунцати и уништила сва борбена средства и технику. Од дејства НАТО авијације по положају 310. самоходног ракетног пука ПВО КубМ у Омољници код Панчева, 1. јуна, погинуло је пет старешина и војника. Међу погинулима је био и генерал Љубиша Величковић ранији командант РВ и ПВО (Savezna vlada Republike Jugoslavije 2000, 107). До краја НАТО агресије на СР Југославију из употребе је избачено 7 ракетних дивизиона за противваздушно дејство система НЕВА и 7 ракетних батерија за противваздушно дејство система КубМ. У току НАТО агресије 250. ракетна бригада и 450. ракетни пук извршили су укупно 50 дејстава и том приликом лансирали 93 противавионске ракете. Уништена су 2 непријатељска авиона, а 17 је оштећено. Јединице наоружане ракетним системом ПВО КубМ дејствовале су 47 пута и лансирале 70 противавионских ракета. Према проценама, оштећено је 13 НАТО авиона, 2 хеликоптера и 2 беспилотне летелице. У борби против надмоћнијег противника погинуло је 39 припадника РВ и ПВО, 110 је рањено, а седам је повређено.

ХЕРОЈСКА БОРБА ЈУГОСЛОВЕНСКИХ ВОЈНИКА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

Копнена војска је такође била изложена удару НАТО авијације, а нарочито јединице Приштинског корпуса у чијем саставу су били: 15. оклопна бригада (Приштина), 243. механизована бригада (Урошевац), 125. моторизована бригада (Косовска Митровица), 549. моторизована бригада (Призрен), 52. артиљеријско ракетна бригада ПВО (Ђаковица), 52. мешовита артиљеријска бригада (Гњилане), 58. лака пешадијска бригада (Лепосавић), 354. пешадијска бригада (Куршумлија) и 159. инжињеријски пук (Прокупље). Три крстареће ракете *Tomahawk*,

погодиле су 24. марта командно место 3. армије у Куршумлији. Том приликом погинуло је 11 старешина и војника 354. пешадијске бригаде, а 24 су рањена. Када се увидело да НАТО снаге дејствују по војним објектима на целој територији СР Југославије, наређено је расељавање касарни. Јединице југословенске војске, које то раније нису учиниле, почеле су да напуштају касарне и мирнодопске локације. Једновременно је вршено расељавање складишта ратних материјалних резерви (РМР) и других материјалних средстава. Највећи део РМР смештен је у одговарајуће објекте у ближој и или даљој околини касарни (магацини, хале, шлепери, резервоари, покретни вагони и вагони цистерне). Извршена је мобилизација резервног састава војске и полиције, тако да је бројно стање Војске Југославије нарасло на око 300.000 војника. Као појачање Приштинском корпусу на Косово и Метохију су упућене 7. пешадијска бригада из Крушевца, 37. моторизована бригада из Рашке, 175. пешадијска бригада из Лесковца, 252. оклопна бригада из Краљева и батаљон 211. оклопне бригаде из Ниша. Маршевање је извођено у условима превласти НАТО снага у ваздушном простору, због чега је извођено ноћу, по групама и етапама. Тенкови и оклопни транспортери 252. оклопне бригаде возом су транспортовани из Краљева до Косовске Митровице. Пристигле јединице заузеле су распоред у другом борбеном ешелону, док су на граници са Републиком Албанијом биле јединице Приштинског корпуса. У трећој борбеној линији у рејону Подујева размештен је батаљон 211. оклопна бригада, са задатком да по потреби организује противдесантну борбу. Почетком априла 1999. године под командом генерала Владимира Лазаревића на Косову и Метохији било је 75.000 војника, 15.000 припадника МУП-а и 10.000 припадника Војно-територијалних одреда (Stojimirović 2008, 203).

Албански терористи су, за време НАТО бомбардовања, током дана обично мировали, да би увече излазили из својих скровишта и постављали противтенковске мине на путевима и ватром из пешадијског наоружања узнемиравали југословенске снаге. Команданти терористичке ОВК су имали директну комуникацију са НАТО снагама и од њих су, у критичним ситуацијама, тражили и добијали ваздушну подршку. Када су припадници 37. моторизоване бригаде, 8. априла 1999. године у рејону села Горње Обриње у Дреници, окружили штаб терористичких снага ОВК, појавили су се авиони НАТО који су бомбардовали њихове положаје. Том приликом погинуло је 8 војника 37. моторизоване бригаде, 20 је

рањено, а уништена су два тенка Т-55, возило пинцгауер и цистерна са горивом. НАТО авијација је ограничавала покрет и употребу крупнијих састава југословенске војске, тако да су дејства најчешће изводиле борбене групе наоружане противавионским топовима 30/2 mm прагама, оклопним борбеним возилима и минобацачима. Тежа борбена средства, тенкови и самоходне хаубице, коришћена су искључиво ноћу и у условима смањене видљивости. Одмах након завршетка акције војници би вршили маскирање тенкова, а помоћу грана брисана је прашина да се не би открили трагови гусеница. НАТО авијација је дејствовала плански са намером да изолује бојиште и спречи довођење нових снага југословенске војске на Косово и Метохију. Највећу опасност представљали су јуришни авиони А-10, који су нападали маршевске колоне југословенске војске, а у појединим случајевима и појединачна моторна возила. Тако је 14. априла 1999. године у рејону села Волујак јуришни авион А-10 извео напад на борбено возило пешадије, које је било у пратњи аутобуса са добровољцима. У овом нападу погинуло је 5 војника 52. батаљона војне полиције (Pavković 2018, 331).

Снабдевање јединица југословенске војске на Косову и Метохији одвијало се у конвојима, који су полазили из Приштине, из Команде 202. позадинске базе. Испред конвоја и на њиховом зачељу ишла су борбена возила и војна полиција. За превоз су коришћени камиони и шлепери који су довозили муницију, гориво, резервне делове, санитарски материјал, одећу, обућу и храну. Санитетском обезбеђењу на Косову и Метохији посвећена је нарочита пажња. Издвајањем кадрова из Војне болнице у Нишу, формиране су три истурене хируршке екипе, које су радиле у Приштини, Ђаковици и Косовској Митровици. На тај начин је рањеним војницима у најкраћем року пружена адекватна медицинска и хируршка помоћ. Истурене хируршке екипе су током НАТО агресије збринуле 1.066 рањених и повређених војника.

Терористи тзв. Ослободилачке војске Косова планирали су да изведу напад из Албаније, правцем Тропоја – Јуник – Дечане, пресеку комуникацију Ђаковица – Призрен и продру у дубину Косова и Метохије. Користећи слабу видљивост, кишовито и магловито време, терористи су прикривено пришли до саме граничне линије. У раним јутарњим сатима 9. априла 1999. године отпочело је дејство артиљерије по положајима југословенских граничара у рејону карауле Морина и Кошаре. У 6:00 часова отпочео је пешадијски

напад на положаје 53. граничног батаљона у рејону карауле Кошаре. У нападу је учествовало око 1.500 терориста, уз подршку јединица регуларне војске Републике Албаније. Главне снаге за напад биле су ешалониране на правцу карауле Кошаре, а помоћне према караули Морина (Pavković i Antić 2024, 57).

Око 120 граничара на караули Кошаре били су распоређени на положајима за одбрану у зони од око седам километара, подељени у пет борбених група, од којих је свака имала од 15 до 20 војника. Војници су, поред личног наоружања, имали и митраљезе, ручне ракетне бацаче, снајперске пушке и минобацаче 60 mm. Положаји су били утврђени, са заклонима који су били повезани рововима. Иза положаја била су израђена склоништа, за смештај, одмор и заштиту људства, до којих су војници долазили саобраћајницама. И поред снажног отпора граничара, терористи су овладали доминантним објектом Раса е Кошарес, који се налази 250 метара у дубини територије СР Југославије. Одмах након заузимања овог објекта терористи су на његовом врху поставили минобацаче, бестрзајне топове и противавионске топове, што им је пружало повољне услове за наставак борби. У нападу терориста на караулу Кошаре 9. априла погинула су два војника 53. граничног батаљона. Граничари су примили први и најтежи удар и створили услове за увођење у борбу осталих јединица Приштинског корпуса. У помоћ граничарима на караули Кошаре, прва је стигла чета из састава 5. батаљона војне полиције.

У противнападу југословенске војске, који је организован на брзу руку, 11. априла, погинуло је седам војника 53. граничног батаљона и један војник 5. батаљона војне полиције. Пуковник Драган Живановић командант 125. моторизоване бригаде, који је руководио операцијом, нашао се пред дилемом, да ли да прихвати борбу на брдско планинском, пошумљеном земљишту у неповољним условима на задњем нагибу, или да пусти терористе у Метохију где би до изражаја дошла предност у наоружању југословенске војске. Ипак, због апсолутне превласти НАТО снага у ваздуху, одлучено је да се прихвати борба у неповољним условима на задњем нагибу и противнападом пешадије поврате изгубљени положаји. Затим се приступило припремама за извођење новог напада, са циљем да се овлада рејоном карауле Кошаре. За противнапад су груписане снаге 2. батаљона 125. моторизоване бригаде и одред специјалних снага, у који су ушли делови 72. специјалне бригаде, 63. падобранске

бригаде, 52. батаљона војне полиције и мањи број добровољаца. Снаге за напад биле су подељене у две колоне, од којих је главна наступала према објекту Раса е Кошарес, а помоћна ка Маја Глави. У силовитом нападу који је изведен 14. априла заузети су положаји испред предњег краја одбране противника. Том приликом погинули су капетан Крунослав Иванковић, потпоручник Предраг Леовац и десет војника (Mutavdžić 2020, 47). Даље напредовање југословенске војске било је отежано чињеницом да се непријатељ добро утврдио на доминантним положајима, који су били погодни за одбрану. У поновљеном нападу 16. априла погинуло је 15 војника 125. моторизоване бригаде. У наставку борби, пуковник Живановић је усмерио напад на део граничног одсека који је био непосредан, како би пренео борбу на територију Републике Албаније. Снаге под његовом командом успеле су 10. маја да овладају објектом Мрчај и Маја Зез на Јуничким планинама (т.т. 2250), што је омогућило да се стабилизује фронт у рејону карауле Кошаре. Међутим, НАТО авијација је 11. маја 1999. године бомбардовала положаје југословенске војске на објекту Маја Зез и том приликом је погинуло 17, а рањено 60 војника 125. моторизоване бригаде. У наставку борби, инжињеријске јединице југословенске војске извршиле су минирање свих стаза, које са територије Републике Албаније воде у дубину територије Косова и Метохије. Интензитет борби је након тога опао, а линија фронта се није померала све до потписивања Кумановског споразума. У бици на Кошарама, старешине и војници Војске Југославије, исказани су велико пожртвовање и хероизам. Током 67 дана непрекидних борби, у ширем рејону карауле Кошаре, од дејства албанских терориста и НАТО авијације погинуло је 108 припадника Војске Југославије. Рат на Косову и Метохији завршен је потписивањем Војнотехничког споразума у Куманову 9. јуна 1999. године, а дан касније усвојена је резолуција 1244 у Савету безбедности Уједињених нација. У борбама са терористима на Косову и Метохији 1998. године и током агресије НАТО на СР Југославију 1999. године, живот су изгубила 663 припадника Војске Југославије. Од укупног броја погинулих војника 35 одсто је непосредно страдало од дејства НАТО авијације.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Bošković, Rajica. 2014. „Borbena dejstva 1999. godine – iskustva herojske 126. br VOJIN.” U *Sto godina srpskog vojnog vazduhoplovstva*, ur. Dragana Marković, 441–456. Beograd: Medija centar „Odbrana”.
- Dimitrijević, B. Bojan, i Jovica Draganić. 2010. *Vazdušni rat nad Srbijom 1999. godine*. Beograd: Institut za savremenu istoriju.
- Dimitrijević, B. Bojan, i Jovica Draganić. 2007. *250. raketna brigada PVO*. Beograd: 250. raketna brigada PVO.
- Domazetović, Ljubomir. 2008. „Kvantifikacija uzroka i posledica nastanka i razvoja krize na Kosmetu (1998. do rata 1999. godine).” U *Agresija NATO uzroci, karakter i posledice krize na Kosovu i Metohiji*, ur. Spasoje Smiljanić i dr, 11–26. Beograd: Klub generala i admirala Vojske Srbije, Beoknjiga.
- Janićević, Bogoljub. 2021. *Račak potpuna istina*. Niš: Medivest KT.
- Janković Tiosav. 2014. „Podvizi ARJ za PVD u nedavnim oružanim sukobima.” U *Sto godina srpskog vojnog vazduhoplovstva*, ur. Dragana Marković, 429–440. Beograd: Medija centar „Odbrana”.
- Konjikovac, Stojan. 2022. *Prizrenska brigada 1998–1999. Sećanja na herojsku 549. motorizovanu brigadu*. Beograd: Medija centar „Odbrana”.
- Marković, Dragana, prir. 2018. *Prištinski korpus. Svedočenja ratnih komandanata 1998–1999*. Beograd: Medija centar „Odbrana”.
- Mutavdžić, Radenko, prir. 2020. *Bitka na Košarama. Sećanja učesnika 1999*. Beograd: Medija centar „Odbrana”.
- Pavković, Nebojša. 2018. *Treća armija sedamdeset osam dana u zagrljaju „milosrdnog anđela”. Ratni dnevnik komandanta Treće armije Vojske Jugoslavije, mart, april, maj, jun 1999*. Beograd: Medija centar „Odbrana”.
- Pavković, Nebojša i Boško Antić. 2024. *Košare i Paštrik srpski Termopili*. Beograd: Medija centar „Odbrana”.
- Ristić, Slađana. 1999. „Istina je naše oružje”. *Vojska, ratno izdanje*. 26. април: 22.
- Savezna vlada Savezne Republike Jugoslavije. 2000. *Junaci otadžbine, spomen knjiga*. Beograd: Savezna vlada.

Stojimirović, Ljubiša. 2008. „Izmeštanje snaga Vojske Jugoslavije, dolazak snaga KFOR-a i teror na Kosmetu.” *U Agresija NATO uzroci, karakter i posledice krize na Kosovu i Metohiji*, ur. Radovan Tomanović, 199–206. Beograd: Klub admirala i generala Vojske Srbije.

Slobodan Đukić*

Military Academy, University of Defence, Belgrade

THE YUGOSLAV ARMY IN THE CONFRONTATION WITH THE NATO AGGRESSION OF 1999**

Resume

The political crisis in Kosovo and Metohija, which escalated into an armed conflict between Albanian terrorists and the police forces of the Republic of Serbia, ultimately led to NATO's military aggression against the Federal Republic of Yugoslavia in 1999. Over the course of 78 days, the Yugoslav Army endured sustained attacks from NATO air forces as well as incursions by Albanian terrorists in Kosovo and Metohija. In the face of a numerically and technologically superior adversary, the Yugoslav Army sought to preserve its personnel and combat assets. Consequently, MiG-29 aircraft were dispersed across multiple airbases, while air defense missile units adopted a scattered combat formation and operated with a reduced engagement of personnel and equipment to minimize losses. Despite its numerical and technological disadvantage, the Yugoslav Army's Air Defense Corps offered resolute resistance to NATO aviation. Units of the Priština Corps were subjected to intensive NATO airstrikes, as well as assaults by terrorist forces within Kosovo and Metohija. NATO air power significantly restricted the movement and deployment of larger formations within the Priština Corps, forcing them to rely primarily on smaller combat groups equipped with 30/2 mm twin-barreled anti-aircraft cannons (Praga), BRDM armored reconnaissance vehicles, and mortars. Heavier combat assets

* E-mail address: slobodan.djukic@va.mod.gov.rs; ORCID: 0000-0002-8501-7180.

** A shorter version of this paper was presented in the form of an oral presentation entitled "NATO Bombing of the Federal Republic of Yugoslavia in 1999" at the scientific conference of national importance "Košare - 25 Years Later", held on December 3, 2024 in Belgrade, organized by the Center for Security Studies and the Center for Kosovo and Metohija at the Institute for Political Studies.

were employed exclusively under the cover of darkness and in conditions of reduced visibility. Upon completion of combat operations, soldiers would immediately camouflage their tanks to prevent aerial reconnaissance from detecting traces left by their tracks. On April 9, 1999, an assault was launched from the territory of the Republic of Albania against the border outpost at Košare, which terrorist forces managed to overrun during the day. Fighting under extremely challenging conditions on mountainous and forested terrain, Yugoslav Army units—demonstrating extraordinary dedication and self-sacrifice—halted the terrorists’ advance and prevented their deeper penetration into Kosovo and Metohija. NATO aviation played a decisive role in shaping the course of the Battle at Košare, with airstrikes accounting for one-third of all casualties suffered by the Priština Corps. Through its determined and courageous defense, the Yugoslav Army secured an end to NATO’s military aggression against the Federal Republic of Yugoslavia on June 9, 1999, with the signing of the Military-Technical Agreement in Kumanovo and the subsequent adoption of United Nations Security Council Resolution 1244.

Keywords: Yugoslav Army, NATO Aggression, Kosovo and Metohija, Košare

* Овај рад је примљен 10. марта 2025. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 7. маја 2025. године.